

CSEH KÜLPOLITIKA EGY VÁLTOZÓ EURÓPÁBAN: NEMZETI MEGEGYEZÉS?

TOMÁŠ KARÁSEK

BEVEZETÉS

A cseh külpolitika változás előtt áll. A kilencvenes években Csehország gyakorlatilag csupán egy fontos külpolitikai célt követett: tagjává válni a „nyugati” közösségnek, főleg az Észak-atlanti Szerződés Szervezete és az Európai Unió tekintetében. Az erőfeszítés sikeres volt, hiszen a NATO-hoz 1999-ben, az Európai Unióhoz pedig 2004-ben csatlakozott az ország. A Cseh Köztársaság mindent megtett, hogy hiteles, „jó európainak” bizonyuljon: megreformálta politikai rendszerét, gazdaságát, törvényhozását, csatlakozott a Emberi Jogok Egyezményéhez is és igyekezett lassan politikai kultúráját is az abban foglaltakhoz igazítani. Biztonságpolitikai és védelempolitikai szinten már jóval NATO tagsága előtt megmutatta, képes biztonság-fenntartóként közreműködni a balkáni békefenntartó missziókban. Közvetlenül 1999-es csatlakozása után a koszovói válságban vállalt szerepet és felkészültségével igazolta alkalmasságát.

Mégis, gyorsan beigazolódtott az a sok szakértő által hangoztatott figyelmeztetés, hogy komoly hiba a NATO és EU tagságot végcélnak tartani. Az is fontos lenne, hogy Prága transzatlanti kapcsolatait felhasználva, a külpolitika eszközeinek segítségével erősítse pozícióit. Az Egyesült Államokat ért 2001-es terrorista támadásokra adott washingtoni válasz újból feltárta az Atlanti-óceán két partja között húzódo képességbeli szakadékot, az iraki hadjárat pedig két évvel később komoly politikai véleménykülönbséget eredményezett az Észak-atlanti Szervezeten belül, valamint az európai tagállamok között. Ugyanakkor a legnagyobb Európai Unió bővítést megelőző időszakban fogalmazódott meg az az ambiciózus cél, hogy az integrációs folyamat már új szerkezetben, az Alkotmányos Szerződés által meghatározott értékek mentén folytatódjon. Összegezve, sem az EU, sem a NATO nem bizonyult olyan végleges állomásnak, ahol abban az esetben is biztosított lenne a Cseh Köztársaság folyamatos fejlődése, amennyiben hiányzik egy következetes nemzeti külpolitikai stratégiára alapozott aktív hozzáállás.

Bár lehetetlen megjósolni, hogyan reagál a kihívásokra a jövőben a cseh politikai vezetés, néhány tényező alapján azért reális képet alkothatunk arról, mit várhatunk a jövőtől. Mivel a Cseh Köztársaságban 2006-ban voltak az általános választások, ezen tanulmány az egyes pártprogramok egymástól eltérő külpolitikai elképzeléseit vizsgálja. A dolgozat először röviden összefoglalja a cseh külpolitika eddigi sikereit és problémáit, majd megpróbálja azonosítani azokat a legsürgetőbb stratégiai kihívásokat, melyekkel az Európai Unió és a NATO tagállamainak napjainkban, illetve a közeljövőben szem-

be kell néznie. Végül, ideológiai háttérükre és az imént említett jövőbeni problémák megoldási lehetőségire összpontosítva megvizsgálja a cseh politikai pártok külpolitikai programjait. Választ keresek arra is, hogy milyen lehetséges kormánykoalíciók alakulhatnak ki ill. hogy ezeknek a cseh külpolitikára milyen hatása lehet.

CSEH KÜLPOLITIKA 1993 UTÁN: EDDIG RENDBEN VOLNÁNK?

A függetlenségét elnyert cseh (valójában a rendszerváltás után csehszlovák) külpolitika fixa ideáját nagyvonalakban úgy határozhatnánk meg, hogy „visszatérés Európába”.¹ Az akkor megállapított stratégiai célok egyértelműek voltak: teljesen átstrukturálni Csehszlovákia hidegháború alatt betöltött pozícióját és tökéletesen integrálódni az európai és transzatlanti intézményes szerkezetekbe. Másodlagosan a politikai vezetés azt a célt is kitűzte, hogy jó kapcsolatokat hozzon létre (vagy inkább állítson vissza) a környező országokkal is, melyeket a szocialista Csehszlovákia és az egész Varsói Szerződés külpolitikájának ideológiai terhe eltorzított. Legáltalánosabb szinten, ezen erőfeszítéseken keresztül a Cseh Köztársaság azt remélte, a nemzetközi rendszer kialakításához olyan módon járul hozzá, mely békés átmenet időszakát, autonómiáját és kezdeményezési szabadságát segíti.

Mint ahogy azt egy cseh kutató tanulmánya nemrég világosan feltárta, ezen stratégiai célokat a Cseh Köztársaság több-kevesebb sikerrel elérte.² A nagyobb európai nemzetközi szervezetekhez (az EU és a NATO mellett érdemes megemlíteni az Európa Tanácsot, a Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezetét és a Világkereskedelmi Szervezetet) csatlakozva a cseh állam biztosította helyét a stabil és virágzó demokráciák klubjában. Az ebből fakadó magabiztosság megjelenik „A Cseh Köztársaság külpolitikájának fogalmi alapjai a 2003-2006 időszakban” nevet viselő tanulmány következő kijelentésében is: „A Cseh Köztársaság nemzetközi kapcsolataiban arra törekszik, hogy demokratikus, politikailag, gazdaságilag és társadalmilag stabil államként cselekedjék Közép-Európában, nemcsak saját érdekeit szem előtt tartva, hanem ugyanakkor felelősséget vállalva Európa és a nemzetközi közösség fejlődéséért is.”³

Mindezek ellenére a cseh külpolitikában nem ment minden zökkenőmentesen. Az előbb említett politikai tanulmány nemcsak a hosszútávú stratégiai célok megvalósításának sikereit hangsúlyozta ki, hanem a nem várt eseményekre (főként válsághelyzetekre) adott sikeres válaszokat is. Kiemelte továbbá azokat az erőfeszítéseket, melyekkel Csehország a balkáni, illetve az afganisztáni konfliktus megoldásához hozzájárult, szükség esetén akár katonai kontingensek bevetésével.⁴ Mégis, mind a volt jugoszláviai műveletek kapcsán, mind az ISAF kötelékben végzett katonai bevetések rávilágítottak

¹ Handl - Pick, 2005, 1. o.

² Ibid, 2. o.

³ Koncepcie zahraniční politiky 2003, art. 2.2.

⁴ Handl – Pick 2005, 2 o.

a Cseh Köztársaság védelempolitikájának néhány hiányosságára. Egész pontosan két olyan eset volt, amikor a konkrét biztonságpolitikai lépések kialakítását feszültség övezte és a politikai konszenzus meglétének hiánya rányomta a bélyegét a transzatlanti viszonyra. Az első a NATO 1999-es koszovói beavatkozása, a másik az Egyesült Államok vezette koalíciós erők 2003-as iraki katonai beavatkozása volt.

A koszovói műveletek során felmerült nézeteltérések világossá tették Prága számára, hogy a Cseh Köztársaság ugyan felkészülten vált a NATO tagjává, de időnként álláspontjával ellentétes döntések meghozatalára kényszerül. Természetesen fel lehet hozni mentségül a cseh politika késlekedésére azt, hogy a hadjáratot a NATO már a bővítés előtt megtervezte, és a légitámadás már a hivatalos csatlakozás után pontosan tíz nappal megindult. A cseh politikai elit még a bosznia-hercegovinai NATO-vezette békefenntartó küldetésben való részvétel pozitív tapasztalatai ellenére is kettészakadt a Koszovó-ügy kapcsán. Václav Havel köztársasági elnök az emberi jogok védelme érdekében tett jogos humanitárius beavatkozás elvére hivatkozva erőteljesen hangsúlyozta a műveletek jogosságát. A kormánykoalíció két kisebb pártja, a kereszténydemokraták (KDU-ČSL) és a liberálisok (US-DEU) egységesen a beavatkozás mellett foglaltak állást, míg a kommunisták elítélték a NATO hadműveletet.

Másrészről, a parlament két legerősebb pártja, a kormányzó szociáldemokraták (ČSSD) és az ellenzékben lévő jobboldali polgári demokraták (ODS) is megosztottak voltak. A NATO küldetést támogató szociáldemokrata miniszterelnököt, Vladimír Spidla-t saját pártjának képviselői is támadták a parlamentben. A Kavan külügyminiszter, illetve görög kollégája által javasolt béketerv – melyet ellenállással fogadtak a NATO partnerek – szintén a szociáldemokrata sorokban végbement szakadásról árulkodott.⁵ Meglepő módon az ügy még az ellenzéki ODS-t is megosztotta. Pártelnökük (a volt miniszterelnök, és jelenlegi elnök) Václav Klaus a katonai bevetést a nemzeti szuverenitás elleni fenyegetésnek tekintette, és ezt külpolitikai stratégiájában figyelembe vette. Ennek ellenére, az ODS párttagok és képviselők többsége vehemensen a műveltekben való részvétel mellett kardoskodott, melyet a szövetségesekhez, főként az Egyesült Államokhoz fűződő jó viszony kinyilvánításának tekintettek.⁶ Tehát annak ellenére, hogy a NATO hadjárat semmilyen közvetlen cseh érdeket nem sérthetett volna (nem úgy, mint Szerbia, Albánia, vagy Magyarország esetében), a politikai elit konszenzusa egyáltalán nem volt magától értetődő.⁷

A külföldi katonai hadműveletek miatt létrejött belső szakadás ismét előkerült négy évvel később, amikor arról kellett döntenie, hogy az ország támogassa-e az iraki hadműveleteket. Fontos megjegyezni, hogy a körülmények sokkal kedvezőtlenebbek voltak ez alkalommal: már maga a tervezett hadművelet okai is vitatottak voltak és konszenzus

⁵ Řiháčková 2005, 15 – 16. o.

⁶ Ibid., 14 – 16.

⁷ On the other hand, the Czech political elite had a good reason for being hesitant as majority of the population opposed the NATO action. See Řiháčková 2005, 7. o.

sem jött létre ezzel kapcsolatban. Král és Pachta figyelemreméltoan részletes leírást ad a döntéshozási folyamatról és a szereplő felek⁸ motivációiról, mint ahogy hangsúlyozzák, „néhány EU tagállam és az euroatlanti társulás közötti eddig példátlan konfliktusa kínos helyzetbe hozta a cseh kormányt, amely az iraki kérdés hatékony kezeléséről szóló nemzetközi vitában nem akart egyik oldalhoz sem tartozni.”⁹

A politikai konszenzus kialakításának folyamata Havel elnök önhatalmú lépésével kezdődött, aki aláírta a „Nyolcak Levelét.” Bár ezt szinte mindenütt a Cseh Köztársaság lépésének könyvelték el, az elnök előzetesen nem konzultált döntéséről sem a miniszterelnökkel, sem a külügyminiszterrel (habár úgy tűnik a Külügyminisztérium néhány magas rangú tisztségviselője bátorította erre lépésre).¹⁰ Havel mandátuma lejárt előtt közvetlenül írta alá a hajlandók nyilatkozatát, amikor utódja, a volt miniszterelnök és a Képviselőház Elnöke, Václav Klaus ez ügyben még az Egyesült Államok prágai nagykövetével is összetűzésbe került, mivel világosan kétségeinek adott hangot a beavatkozás fő indokának tartott iraki tömegpusztító fegyverek létezésével kapcsolatban.¹¹ Klaus, a polgári demokraták tiszteletbeli elnöke, ismételten szembekerült pártja álláspontjával, mely kitartott az amerikai álláspont mellett és a közvetlen cseh részvételt is támogatta Irak ellen.

A szociáldemokraták vezetete koalíciós kormány nehéz helyzetbe került, mert a belviszályok mellett az általában Václav Havelhez közelállónak tartott kisebb koalíciós pártok (a kereszténydemokraták és a liberálisok) is az amerikai álláspontot támogatták. Spidla miniszterelnök kötelességének érezte, hogy a legfontosabb szövetségeseihez hű maradjon, ugyanakkor saját pártján belül nyílt lázadással volt kénytelen szembenézni. A szociáldemokraták, 2003. március 28-30-i kongresszusuk alatt háború-ellenes nyilatkozatot fogadtak el, melyben kifejezték „rosszallásukat” az Egyesült Államok és Nagy-Britannia által vezetett, a nemzetközi közösség (ENSZ) beleegyezése nélkül indított Irak elleni hadjáratral kapcsolatban, és ezért a kongresszus véleménye szerint megsértették a nemzetközi jogszabályokat.¹²

Végül a kormány tagjai kompromisszumos megoldást fogadtak el és terjesztettek a cseh parlament elé. A Cseh Köztársaság biológiai, vagy kémiai fegyverek bevetése esetén felajánlotta volna az Iraki Szabadság hadművelet keretein belül az ott állomásozó csapás megelőző zászlóalját, és később egy katonai kórházat küldött volna Bászrába (melyet a katonai rendszet vett volna át végül az iraki biztonsági erők kiképzéséhez.) Végeredményben a Cseh Köztársaság hivatalosan is részt vett a hajlandók koalíciójában, ugyanakkor fenntartását is kifejezte a hadművelettel kapcsolatban. Természetesen

⁸ Král – Pachta 2005.

⁹ Ibid, 40. o.

¹⁰ Řiháčková 2005, 19. o.

¹¹ Řiháčková 2005, 19. o.

¹² Král – Pachta 2005, 34. o.

a fejlemények tükrében ezt a hozzáállást „előrelátónak”¹³, vagy akár leleményesnek is ítélnénk (főképp, mivel nem is találtak tömegpusztító fegyvereket Irakban). Másrészt viszont ez az álláspont kétségeket vethetett fel azzal kapcsolatban, hogy a Cseh Köztársaság valóban az USA megbízható szövetségese-e. Ugyanakkor számos nyugat-európai politikus (pl. Chirac francia elnök) lekezelő módon az amerika-barát „Új Európa” országai közé sorolta az újonnan csatlakozott közép-európai országokat.¹⁴

A koszovói és az iraki válsághelyzet felszínre hozta azon belső ellentéteket, melyek nemcsak a cseh politikai pártok között, hanem a pártokon belül is léteznek. E fejlemények kétségeket vetettek fel az állítólagos politikai konszenzussal kapcsolatban még a 'stratégiai külpolitika' szintjén is. Vegyük például az *Európai Alkotmányt létrehozó Szerződés* kérdését. A belpolitikai véleménykülönbségeket nyilvánvalóan nem említhették meg a hivatalos kormány-állásfoglalásokban: minden koalíciós párt egységesen támogatta az alkotmányos dokumentumot és következetesen állást foglalt amellett, hogy maradjon meg az intézmények-közötti jelenlegi egyensúly és a kisebb tagállamok érdekérvényesítési lehetősége. Támogatta az „egy ország, egy biztos” elvet és az egyenlő paritású többségi szavazást, míg elvetette azt az elgondolást, hogy az Európai Tanácsban állandó elnökök legyenek.¹⁵

Mégis az Alkotmányos Szerződés kapcsán mindkét parlamenti ellenzéki párt, a kommunisták és a polgári demokraták is hangot adtak elégedetlenségüknek. Míg az egyeztetési tárgyalások során a kommunisták véleményét jobbra lényegtelennek tartották, a polgári demokraták elutasítása aggodalomra ad okot, hiszen e pártnak jó esélyei vannak a következő kormány kialakítására. Emellett nemrég egy, Csehország EU ügyekkel kapcsolatos álláspontját vizsgáló felmérés azt mutatta, hogy a cseh álláspontot valójában az euroszeptikus tábor uralja, nemcsak az Alkotmányi Szerződéssel, hanem a integrációs folyamat további mélyítésének gondolatával szembeni heves ellenállásával is.¹⁶ Mind Václav Klaus cseh miniszterelnök, mind a polgári demokraták árnyék-külgügyminisztere, Jan Zahradil is úgy tűnt, örül a francia, valamint holland népszavazás elutasító eredményének és mindketten hangot adtak azon reményüknek, hogy az integrációs folyamatot következőképp vissza lehet fordítani egy nemzetállamok által uralt, lazább együttműködés kereteibe.¹⁷ A dolgok jelenlegi állása szerint, a nagyobb politikai pártoknak még nem sikerült azonos álláspontra jutniuk. Részben pontosan az alkotmány bukása mentette meg a cseh politikai elitet egy esetleges kínos társadalmi vitától. A francia és holland referendum idején Csehország még azt sem tudta tisztázni, hogy miként történne az alkotmány ratifikációs eljárása.¹⁸ Mindezek után

¹³ Ibid, 44. o.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Kratochvíl 2004.

¹⁶ EU-25 Watch 2005, 38. o.

¹⁷ Ibid, 41. o.

¹⁸ EU-25 Watch 2005, 40. o.

érdemes megnézni azokat a külpolitikai kihívásokat, melyekre a cseh politikai elitnek a közeljövőben válaszokat kell adnia.

A JELENLEGI NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK ÚJ KIHÍVÁSAI: A TEMATIKA ELEMZÉSE

Nem lehet pontosan megítélni, milyen nemzetközi politikai kérdések kerülnek előtérbe egy adott időszakban. 2001. szeptember 10-én csak kevesen mondták volna azt, hogy a globális terrorizmus néhány nap múlva az Egyesült Államok külpolitikai napirendjének központi témája lesz és ez határozza majd meg a globális politika programját is. A 9/11-es események, vagy ehhez hasonlóan az európai kommunista blokk hirtelen összeroppanása azt bizonyítják, hogy még a kormányképviseletek és az egyetemi központok hatalmas kutató-elemző apparátusa számára is észrevétlen marad néhány valóban fontos, robbanással fenyegető folyamat.

A jelenlegi nemzetközi folyamatok égető kérdéseit részben szubjektív tényezők alapján lehet kiválasztani. A következő kihívásokat az integrációs folyamat és a transzatlanti kapcsolatok elemzésére irányuló európai kutatóközpontok friss írásaiból gyűjtöttem ki. A tanulmány témája miatt a globális problémák között nem szerepelnek kizárólag a Cseh Köztársaságot érintő kérdések (például a németek második világháború utáni, cseh területéről történő kiutasításairól szóló viták politikai hatásai), hanem inkább az olyan problémákra összpontosítok, melyek valószínűleg az Európai Unió külpolitikai napirendjén is szerepelni fognak. Mint ahogy azt a 2003-as Európai Biztonsági Stratégia megállapította „az Európai Unió elkerülhetetlenül globális szereplő”¹⁹ és így a Cseh Köztársaságtól is elvárják, hogy világosan foglaljon állást olyan témákban is, melyek felett egyébként észrevétlenül átsiklana belpolitikai vitái közepette.

Először is két fontos kérdéssel kell foglalkozni: *az Alkotmányos Szerződés²⁰ jóváhagyásának meghiúsulása óta tartó unión belüli válsághelyzettel, és a transzatlanti viszony újradefiniálásával.*²¹ Az Alkotmány leszavazása nemcsak az EU belső működését, hanem külső megítélését és a 2007 utáni bővítést is veszélyezteti. Napjainkban, amikor belátható időn belül a *globális terrorizmus* veresége, vagy visszafejlődése elképzelhetetlennek tűnik, addig Kína, India és Oroszország gazdasági és geopolitikai felemelkedése valóság, az Európai Unió töredezettnek tűnik és képtelen döntő lépések megtételére. A transzatlanti kapcsolatok helyzete jelentősen javult ugyan az iraki krízis áttörése óta, de a fontos politikai társulás valódi feltámadásának reménye még nem valósult meg. Az európai (így a cseh) politikusok számára fontos szempont, hogyan lehetne újra életet lehelni az Európai Unióba és a transzatlanti kapcsolatokba.

¹⁹ European Security Strategy 2003, 1. o.

²⁰ See Baldwin 2005, Emerson 2005, Gedmin – Grant – Bordachev 2006, Kurpas 2005, Kurpas – Schönlau 2006.

²¹ See Grant – Leonard 2005, Šedivý 2004, Towards a renewed Transatlantic Community 2005.

A másik stratégiai kérdés – feltehetően sokáig – a globális terrorizmus problematikája. A madridi és londoni merényletek azt bizonyították, Európa nem biztonságosabb térség, mint az Egyesült Államok (melynek területén 2001 óta nem történt terrorcselekmény). A külföldi katonai műveleteken kívüli legnagyobb feladat – mint azt az EU terrorizmus elleni küzdelmének koordinátora hangsúlyozta nemrég –, megtalálni a megfelelő egyensúlyt (ugyanúgy EU szintű együttműködésen keresztül) az állampolgárok védelmének biztosítása, illetve a polgári és emberi jogaik korlátozása között.²²

A 2006 óta tartó gázvita *Oroszországra* fordította az elemzők és döntéshozók figyelmét.²³ Növekvő bevételeiből származó magabiztosságával és az Ukrajnával szemben kikényszerített kompromisszum sikere után Oroszország bizonyította, ismét visszatért a világ politikai színpadára és ami még fontosabb, ismét meghatározó szereplővé vált Közép- és Kelet-Európában. Vajon Moszkva az energiapolitika területén valóban olyan megbízható és hitelt érdemlő partner, mint ahogyan azt néhányan állítják?²⁴ Esetleg Putyin elnök az orosz gazdaság erejét használja fel, hogy visszatérjen a volt Szovjetunió holdudvarába tartozó térségekkel szembeni domináns politikai retorika hagyományos formájához és egy új hatalmi egyensúlyt kovácsoljon Közép- és Kelet-Európában, ahogy azt mások állítják?²⁵ Tulajdonképpen lényegtelen az előbbi gondolatmenet abból a szempontból, hogy Európának nyilvánvalóan új hozzáállást kell kialakítani legnagyobb keleti szomszédjával kapcsolatban.

A Közel-Kelet térségének geopolitikai jelentősége szorosan összefügg az ott található energiaforrásokkal, a kőolajjal, de a helyzet azért ennél sokkal összetettebb.²⁶ Az izraeli-palesztin konfliktusnak messze nincs még vége és ki kell várni azt is, hogy a többször is megfeneklett békefolyamat a Hamász vezette palesztin kormánnyal is folytatódni tud-e. Közben Irakban polgárháborús helyzet uralkodik, mivel sem a koalíció, sem az új iraki kormány eddig nem volt képes valóban biztonságos gazdasági-társadalmi környezetet kialakítani. Irán nukleáris programja, illetve a perzsa állam által indítandó esetleges katonai akció lehetősége azzal fenyeget, a régió amúgy is törékeny stabilitása felbomlik, ennek pedig messzemenő következményei lennének. Mivel az EU aktívan részt vett az izraeli-palesztin békefolyamatban és az Iránnal folytatott tárgyalásokban, az események hatására belekényszerülhet abba a csapdahelyzetbe, hogy még nagyobb mértékben hozzájáruljon a közel-keleti rendezéshez. A Cseh Köztársaság számára fontos szempont a térség általános fejlődése, hiszen részt vett az Irak elleni katonai hadműveletben.

²² Speech by Gijts de Vrijs 2006; see also Balzacq – Carrera 2005, Keohane 2005.

²³ See Emerson 2005, Kratochvíl 2005, Monaghan – Montanaro-Jankovski 2006, Smith 2006.

²⁴ Monaghan – Montanaro-Jankovski 2006.

²⁵ Smith 2006.

²⁶ See Bureš 2004, Heisbourg – Clawson – Sazhin 2005, Kutchesfahani 2006, Young 2004.

Végül egyértelmű jelek arra mutatnak, hogy a globális erőegyensúly *India és Kína gazdasági fellendülése* miatt megváltozhat.²⁷ A két ázsiai nagyhatalom hasznot húzott a globalizációból és növekvő gazdagságuk valószínűleg arra fogja őket ösztönözni, hogy aktívabban és öntudatosabban vegyenek részt a világpolitika alakításában. A két ország nemzetközi megítélése messze nem pozitív: Kínát a kommunista kormányzati rendszere, a legalábbis retorikájában agresszív Tajvan politika és az olyan újonnan felmerült kérdések, mint a gyorsan növekvő energiafogyasztás kielégítésének módszerei miatt bírálják. India még mindig az elhúzódó kasmíri konfliktussal és a Pakisztánnal folytatott nukleáris fegyverkezési versennyel bajlódik. Bár e két ország problémái távolinak tűnhetnek egy cseh politikus szemében, hiba lenne alábecsülni a két ország jövőbeni befolyását.

A RÉSZLETEK: A CSEH POLITIKAI PÁRTOK KÜLPOLITIKAI PROGRAMJAI²⁸

Külpolitikai jóslatot sokféleképpen lehet tenni. Mivel a cseh polgárok politikai képviseltekéről a 2006. júniusi általános választásokon döntenek, értelemszerűen azon pártok programját elemzem, melyek előreláthatólag bejutnak a cseh parlament képviselőházába. A következő fejezet először a pártok alapvető álláspontját vázolja fel, majd az imént említett nemzetközi kérdésekre adott megjegyzéseikre fog összpontosítani.

A jobboldali, liberális-konzervatív *Polgári Demokrata Párt (ODS)* a nemzetközi kapcsolatokat alapjában véve *versenyhelyzetnek* tekinti, melyben a nemzetállamok az egyedüli lényeges és jogos szereplők.²⁹ A választási program három fontos, a jelenlegi nemzetközi rendszert alakító folyamatot említett. Az első ezek közül, a nemzetközi kapcsolatok realisabbá válása: egy állam erejének döntő tényezőjévé gazdasági ereje vált, a hagyományos geopolitikai összecsapást pedig leváltotta a globális gazdasági versengés. Másodsorban, a globalizáció folyamata a politikai és gazdasági szereplők erős kölcsönhatását és egymástól való függését hozza létre. A harmadik szempont a fenyegetettség kiszélesedése.³⁰ Ez utóbbi fő megjelenési formája a nemzetközi terrorizmus megjelenése. Mégis, a nemzetállamok ezen folyamatok egyike miatt sem válnak elavulttá, sőt, pont ellenkezőleg: „a nemzetállamok gyorsabban és hatékonyabban tudnak cselekedni és belsőleg is sokkal összetartóbbak, mint a nagyobb, szupranacionális szervezetek.”³¹

²⁷ See Barysch 2005, Grant 2006, Leonard 2006, Tertrais – Brookes – Voskressenski 2005.

²⁸ This section relies on programme documents of the political parties with a prospect of entering the Chamber of Deputies this June according to the latest polls: the Civic Democrats (ODS), the Social Democrats (ČSSD), the Communists (KSČM), the Greens and the Christian Democrats (KDU-ČSL). In case of the Civic Democrats, the Social Democrats and the Communists their long-term non-election programme outlooks were examined besides the actual election programmes. The Civic Democrats have not yet issued a foreign policy programme for these elections, hence the assessment of their objectives relies solely on the long-term documents.

²⁹ Realismus místo iluzí 2004, 3. o.

³⁰ Ibid, 5. o.

³¹ Ibid.

Mivel jelenleg az államok közötti versengés elsősorban gazdasági és nem katonai természetű, a kisebb államok is többé-kevésbé egyenlő esélyekkel jelenhetnek meg a piacon. Ez a feltevés azonban egy érzékelhető ellentmondást tartalmaz: a pártprogram egy olyan nemzetközi rendszert ismer el és vall magáénak, mely meglévő erőviszonyokra és versenyzésre épül, nemzeti szinten igyekszik leépíteni mindenfajta korlátozó irányzatot, ugyanakkor a nemzetközi jogi elveinek tiszteletben tartását szorgalmazza.³² Nem magyarázza meg, mi korlátozhatná a nagyhatalmakat abban, hogy a gazdaságilag fejletlenebb, vagy szegényebb országok jogait és érdekeit megsértse.

Míg a polgári demokraták a globalizációt olyan kihívásnak tekintik, melyhez a nemzetállamok képesek alkalmazkodni, a szociáldemokraták (ČSSD) ennek kockázatait is hosszasan ecsetelik. Hosszútávú programjuk a globális folyamatok európai társadalmi modelljét³³ érintő hatások kapcsán felmerülő veszélyeket elemzi. Időnként a marxista terminológia kizsákmányolás fogalmával operáló kritikai elemzés azt állítja, hogy a globális gazdaság terjeszkedése lehalasztotta a globális társadalmi politikát,³⁴ a piac liberalizálása monopóliumhelyzetek kialakulásához vezet és a gyengébb társadalmak³⁵ fejlődését veszélyezteti. A gazdasági globalizáció aláássa a demokráciát azáltal, hogy elveszi az államok eddigi széleskörű szabályozási lehetőségeit,³⁶ továbbá a természetes energiaforrások veszélyes kimerítéséhez vezet³⁷ és a világ multikulturális valóságának semmibevételével új biztonsági veszélyeket idéz elő.³⁸

A globalizáció kihívásaira az állam versenyképességének növelésével válaszoló polgári demokratákkal ellentétben, a szociáldemokraták röviden a nemzetközi és kormányközi szabályozás megerősítését javasolják. Ahogy azt programjuk állítja, „a gazdaság közhatósági felügyelete a globalizációs folyamat fejlődésének feltétele.”³⁹ Mivel a „jóléti államot” már nem lehet többé nemzeti szinten fenntartani (ebben a polgári demokraták is egyetérteneznek), főleg az olyan szupranacionális, demokratikusan vezetett intézmények keretein belül történő, kiterjedt együttműködéssel kell segíteni, mint amilyen az Európai Unió. Ahogy a polgári demokraták érvelésében egy alapvető hibát lehet találni, a szociáldemokratákéban is van egy. Míg azt állítják, a globális igazságszolgáltatás és felelősségvállalás javasolt rendszere minden résztvevő számára hasznos – a fejlődő nemzeteket is beleértve –, azt a tényt nehéz nem észrevenni, hogy a globális versengést (mellyel szemben részben a szociálisan érzékeny állam hivatott megvédeni polgárait) egyre erőteljesebben az olyan országok fokozzák, mint India vagy

³² Ugyanakkor a nemzetközi jogi normák érvénytelennek tekinthetők a globális terrorizmus elleni harc szempontjából – lásd Realismus misto iluzi 2004, 5. o.

³³ Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005, 7. o.

³⁴ Ibid, 9. o.

³⁵ Ibid, 10 – 11. o.

³⁶ Ibid, 13. o.

³⁷ Ibid, 14. o.

³⁸ Ibid, 15. o.

³⁹ Ibid, 17. o.

Kína. Ezen országoknak gazdasági fejlődése elkerülhetetlenül megtorpanna, ha létrejönne egy nemzetközi kereskedelmi szabályzat.

Mégis, mind a polgári, mind a szociáldemokraták következetesen és tisztán mutatják be a nemzetközi rendszer általuk támogatott fejlődési irányát, míg a parlamenti (és esetleg kormány) pozíciókra pályázó más komoly aspiránsok pártprogramjait ezekkel össze sem lehet hasonlítani. A nemzetközi kapcsolatok és a cseh külpolitika jelenlegi helyzetével szembeni kritikus hozzáállástól eltekintve nehéz átfogó javaslatokat találni a kommunisták (KSČM) programjában. Érvelésükben fokozatosság figyelhető meg: az Európai Unió szkeptikus szemléletétől kezdve a NATO elutasításáig, vagy az Egyesült Államok nemzetközi pozícióját támadó kijelentésekig minden megtalálható.⁴⁰ Pozitívan csak az Egyesült Nemzetek Szervezetéről, az Európai Biztonság és Együttműködés Szervezetéről, a nemzetközi törvénykezésről és a pacifizmusról nyilatkoznak. A szociáldemokrata szabályozási elképzelésének kommunista megfelelője a *szocializálás* fogalma. Mégis, mivel a KSČM továbbra sem hajlandó magát elhatárolni parancsuralmi múltjától, nehéz e fogalom mögé mást képzelni, mint az 1989 előtti rendszer iránti nosztalgiát.

A kereszténydemokraták (KDU-ČSL) a versengés helyett az *együttműködésre* helyezik a hangsúlyt, szerintük ugyanis csak ez lehet a nemzetközi kapcsolatok alapja. Programjuk valóban mélyen, a nemzetközi kapcsolatokról gondolkodás morális alapokon nyugvó liberális hagyományában gyökerezik és *kölcsönös egymástól-függés* kifejezést használja.⁴¹ Osztja a polgári demokraták azon kijelentését, hogy a jelenlegi nemzetközi rendszer alakításában a gazdasági érdekeknek elsőbbsége van, de a globális problémák megoldási lehetőségei között a konfrontáció helyett az együttműködő magatartást és a fejlesztési segélyeket hangsúlyozza. Szintén kiemelik az emberi jogok és a keresztény értékek egész világon történő védelmét.

Végül, a Zöld Párt csak a legutóbbi időkben vált potenciális parlamenti politikai erővé a közvélemény-kutatók előrejelzései alapján. Az európai integráció mélyítésén kívül, a zöldek két fontos nemzetközi problémát emelnek ki: 1. a globális biztonság kölcsönös függésen alapuló fogalmát vallják magukénak, melyen belül a konfliktus rendezésében a tárgyalásos megoldásokat és nem-katonai megközelítéseket részesítik előnyben és visszautasítják a terrorista-gyanús célpontok elleni megelőző csapásokat.⁴² Emellett a zöldek azt ígérték, hogy az állam által fejlesztésekre fordítható támogatások mennyiségét jelentősen növelni fogják.

Az alapvető ideológiai beállítottságukból függetlenül hogyan birkóznak meg a pártok a Cseh Köztársaságot azokkal a kihívásokkal, amelyekkel közvetlenül, az Európai Unió, illetve a NATO-n belül szembesülhet? A következő táblázat azt mutatja, hogy a pártok miként kezeli a fentebb említett kérdéseket.

⁴⁰ See Naděje pro Českou republiku 2004, Svět míru a bezpečí 2006.

⁴¹ Zahraniční politika. Volby 2006, 82. o.

⁴² Život v jednom světě 2006.

TÉMA	ODS	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	Zöldek
Európai Unió	III	III	II	II	III
A transzatlanti kapcsolatok formája a jövőben	III	II	III	II	III
Globális terrorizmus	III	I	II	-	II
Oroszország	II	I	-	-	-
Közél-Kelet térsége	I	I	-	-	-
Kína és India	I	I	-	-	-

I. említi a kérdést • II. foglalkozik a kérdéssel • III. megoldást kínál a kérdésre • - nem említi a kérdést

A felmérés két tényt rögzít: ahogy azt már az imént említettük, a két legerősebb párt összetett külpolitikai programokat vázolt fel. Mégis, még e két párt stratégiai megközelítései sem jutottak túl a euroatlanti horizonton. Úgy tűnik, hogy a cseh politikusok még mindig mellékesnek ítélik meg az olyan ügyeket, mint a gyors kínai gazdasági növekedés, vagy az orosz fellendülés lehetséges hatásai. Nyilvánvalóan nem arról van szó, hogy ezek a kérdések a cseh külpolitika sarokpontjai lennének, de az uniós csatlakozással együtt Csehország vállalta, hogy közreműködik az EU külpolitikájának alakításában. Az egyértelmű külpolitikai stratégiai döntések hiánya miatt fennáll a veszély, hogy a cseh európai parlamenti képviselők nem tudják megfelelően képviselni hazájuk és az unió érdekeit.

Nem meglepő módon, az uniós alkotmány leszavazása okozta válsághelyzettel minden párt meglehetősen részletesen foglalkozott. A Polgári Demokrata Párt programjában megjelenő határozott elutasítás a legszembetűnőbb. Az alkotmányt „teljes mértékben a nemzeti érdekekkel ellentétesnek” nyilvánították, főként a szavazatok súlyának megváltozása miatt.⁴³ A pártdokumentum azt jósolja, hogy a döntések Brüsszeltől fokozatosan a tagállamok közötti kétoldalú kapcsolatok szintjére fognak áttevődni és egyértelműen ezt tekintik a jelenlegi patthelyzet megoldásának.⁴⁴ Ezzel szemben a szociáldemokraták az erős hatalommal rendelkező Európai Uniót tartják a jóléti állam garanciájának, a globális igazságszolgáltatás, valamint felelősségvállalás előfeltételének. Úgy tartják, a válságból kivezető út az EU jogi rendszerének egyszerűsítésén, az unió és a tagállamok feladatainak pontosabb körülhatárolásán alapszik.⁴⁵ E kérdésben a tagállamok egyenlőtlen helyzetére hivatkozva a kommunisták voltak a legkritikusabbak.⁴⁶

⁴³ Realismus místo iluzí 2004, 9. o.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005, 28. o.

⁴⁶ Jistoty a prosperita 2006, 75. o.

A kereszténydemokraták szintén bizonytalan álláspontot foglaltak el az európai integráció jövőjét illetően,⁴⁷ a program egyetlen részletesebben tárgyalt kérdése az unió bővítésére vonatkozott: a kereszténydemokraták ugyanis elutasítják a török csatlakozást.⁴⁸

A zöldek, külpolitikai programjukban kiemelten foglalkoztak az uniós kérdésekkel. Felhívták a figyelmet a szorosabb politikai integráció és a jövőbeni bővítés szükségességére, melyet pusztán a Koppenhágai Kritériumok teljesítése, nem pedig kulturális identitás, vagy vallási kérdések alapján kell megítélni. Indítványozzák, hogy az újratárgyalt alkotmányt általános, regionális, önkormányzati és civil szervek részvételével megrendezett nyilvános vitának kell alávetni, majd ezután arról az unió tagországaiban egyszerre tartott összeurópai népszavazáson dönteni.⁴⁹

A pártok az európai együttműködéshez hasonlóan a transzatlanti kapcsolatokról is szilárd véleménnyel rendelkeztek. A polgári demokraták ebben a kérdésben is határozott véleménnyel álltak elő, melyben a transzatlanti viszonyt a cseh biztonságpolitika szempontjából döntő fontosságúnak tartják, ehhez képest minden más biztonsági és védelmi együttműködést (pl. az Európai Biztonsági és Védelmi Politikát - ESDP) alá kell rendelni. A Cseh Köztársaságnak főként az amerikai és brit partnereivel⁵⁰ való együttműködésre kell összpontosítani és készen állni arra, hogy az Egyesült Államok vezette művelteket támogassa olyan térségekben, melyek instabilitása hatással van Európára.⁵¹ A szociáldemokraták – ellenfeikkel ellentétben – a NATO-t Európa biztonságának⁵² szavatolása szempontjából kulcsfontosságúnak ismerik el,⁵³ és jelentőségében egyenrangúnak tartják az ESDP-vel.⁵⁴

A kommunisták véleménye a NATO-val kapcsolatban határozottan negatív volt, sőt azt javasolták, hogy a Cseh Köztársaság első lépésként függessze fel tagságát a szövetség katonai szervezetében, a párt hosszútávon a NATO feloszlását javasolja.⁵⁵ A KSČM visszautasítja a megelőző csapások doktrínáját, ugyanakkor (még ha egy kicsit erőtlenül is) kritizálja az Európai Unió militarizálódását.⁵⁶ A transzatlanti kapcsolatokat illetően, a kereszténydemokraták hasonló állásponton vannak a polgári demokratákkal, elismerik az USA nemzetközi domináns szerepét és támogatják a cseh fegyveres erők részvételét a hajlandók koalíciójában.⁵⁷ Védelmi ügyekben támogatják az európai szuverenitást, de csak amennyiben az EU olyan képességek birtokába kerül, melyekkel a környezetében

⁴⁷ Naděje pro Českou republiku 2004.

⁴⁸ Zahraniční politika. Volby 2006, 85. o.

⁴⁹ Život v jednom světě 2006.

⁵⁰ Moderní vojsko pro 21. století 2003, 16. o.

⁵¹ Realismus místo iluzí 2004, 12. o.

⁵² Jistoty a prosperita 2006, 69. o.

⁵³ Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005, 32. o.

⁵⁴ Ibid, 21. o.

⁵⁵ Svět míru a bezpečí 2006.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Obrana. Volby 2006, 79. o.

kialakuló válsághelyzeteket kezelni tudja és ezzel nem kerül szembe a NATO szerepvállalásával.⁵⁸ A zöldeknek ezzel szemben az volt az elképzelésük, hogy a jövőben független európai erőknek kell átvenni Európában a NATO biztonsági és védelmi feladatait. A kommunistákhoz hasonlóan szintén elutasították a megelőző háború gondolatát.⁵⁹

Egyedül a Polgári Demokrata Párt rendelkezik figyelmet érdemlő stratégiával a nemzetközi terrorizmussal szemben: szükség esetén támogatná a terrorista szervezetekre, illetve az ezeket támogató államokra mért megelőző csapásokat,⁶⁰ ugyanakkor megkérdőjelezi a jelenlegi nemzetközi jogalkalmazást a nemzetközi terrorizmus új típusa elleni küzdelemben és rámutat a terroristaellenes intézkedések veszélyére, azaz a polgári jogok túlzott korlátozására.⁶¹ A szociáldemokraták ezt a kérdést csupán egy biztonsági kockázatként említik a többi mellett.⁶² A kommunisták a nemzetközi jog mellett az emberi jogok szigorú tiszteletben tartására hívják fel a figyelmet a terrorizmus elleni harc kapcsán. Az, hogy elítélik a terrorizmus minden fajtáját, beleértve a főként ártatlan emberek ellen irányuló támadásokat,⁶³ felvetheti azt a kérdést, hogy vajon a terrorizmus mely fajtái nem irányulnak ártatlan emberek ellen. A zöldek kétségbe vonják a terrorizmus elleni katonai küzdelem hasznosságát, ehelyett a jelenség gyökereinek feltárását javasolják.⁶⁴ A kereszténydemokraták programja meglepő módon egyáltalán nem említette a nemzetközi terrorizmus kérdéskörét.

A regionális viszonyok alakulásával kapcsolatban egyik kisebb párt sem fűzött megjegyzést. A polgári demokraták Oroszországgal kapcsolatban már szinte végleges tervet dolgoztak ki, hiszen egyrészt felhívták a figyelmet arra, hogy meg kell előzni az orosz politikai befolyás megerősödését Közép-Európában, másrészt azonban kifejtették, hogy támogatják Oroszország gazdasági és politikai fellendülését.⁶⁵ Indiát, Kínát és a Közel-Keletet érintőleg említették: olyan térségek ezek, melyekkel a Cseh Köztársaságnak fenn kell tartania a kapcsolatot. Oroszországot, Indiát, Kínát és Brazíliát a szociáldemokraták az „EU stratégiai partnereinek”⁶⁶ kezelik, egyben a Cseh Köztársaság fontos politikai és gazdasági partnereinek tartják, így ez esetben a közös európai állásfoglalás a cseh külpolitika hatáskörét szélesítheti. Mindkét párt kijelentéseiben támogatta az EU, illetve a NATO a közel-keleti térségben kifejtett stabilizációs erőfeszítéseit.⁶⁷

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Život v jednom světě 2006.

⁶⁰ Moderní vojsko pro 21. století 2003, 6. o.

⁶¹ Realismus místo iluzí 2004, 5. o.

⁶² Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005, 30. o.

⁶³ Svět míru a bezpečí 2006.

⁶⁴ Život v jednom světě 2006.

⁶⁵ Realismus místo iluzí 2004, 14. o.

⁶⁶ Jistoty a prosperita 2006 74. o.

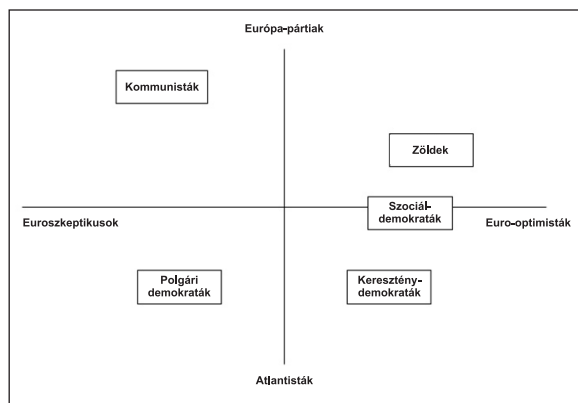
⁶⁷ Realismus místo iluzí 2004, 14. o. ; Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005, 22. o.

Röviden, az erős ideológiai alapokra épülő pártprogramok a kampány során inkább hosszútávú, stratégiai célokra (az EU vagy a NATO jövőbeli viszonyrendszerének kérdése) összpontosítottak. Minden, Európa határain túlmutató kérdést (tehát részben Oroszországot is) gyakorlatilag figyelmen kívül hagytak, vagy legjobb esetben is csak erősen formalista módon kezeltek.

A VÁLASZTÁSOK UTÁN: MEGEGYEZÉSRE JUTNI?

A csehországi arányos választási rendszer következtében a 2006-os választások után felálló kormány koalíciós pártokból fog állni. Az előzetes közvélemény-kutatások adatai alapján három lehetséges végeredmény bontakozik ki: vagy egy a Polgári Demokrata Párt, Kereszténydemokrata Párt és a (ebben közvetlenül résztvevő vagy hallgatólagosan támogató) Zöldek által létrehozott koalíció, vagy egy ODS és szociáldemokrata nagy koalíció, esetleg egy a kommunisták támogatásával létrejövő szociáldemokrata kisebbségi kormány jön létre. Mindegyik lehetőséget a fentiekben vázolt véleménykülönbségek jellemeznének.

A következő ábra segítségével könnyen érthetővé válik a pártok elhelyezkedése a belpolitikai palettán. A pártokat két tengely mentén helyeztük el az alapján, miként ítélik meg az európai integrációs folyamatok és a transzatlanti együttműködés fontosságát (euroszkeptikusok, vagy euro-optimisták; atlantisták, vagy inkább Európa-pártiak).

A cseh pártok viszonya az európai integrációhoz és a transzatlanti viszonyokhoz (a szerző ábrája)

Az ODS nehezen tudná ráerőszakolni a kereszténydemokratákra EU-ellenes politikáját. A közös nevező a mindkét párt által támogatott Európai Szomszédsági Politika lehetne. Ugyanakkor a zöldek óvatos NATO-val kapcsolatos állásfoglalása miatt a megegyezésre törekvés feszültségeket szülne. Egy, az irakihoz hasonló válsághelyzet esetén,

az amerika-barát ODS-nek roppant nehéz lenne asszisztálnia egy esetleges egyoldalú amerikai bevetéshez (hiszen míg a cseh közvélemény túlnyomó részben nem támogatta az iraki háborúban való részvételt, a Polgári Demokrata Párt egyhangúlag kiállt emellett).

A második alternatíva (ODS-szociáldemokrata) valószínűleg szilárd atlantista konszenzust eredményezne. Ugyan annak ellenére, hogy saját miniszterelnökük indítványozta, a szociáldemokraták egy része (a párt szavazóit és támogatóit nem is említve) nem támogatta a 2003-as cseh katonai részvételt Irakban. Egy NATO keretein belül történő bevetés valószínűleg nem okozna problémát, de egy lazább koalíció biztosan vizályt szítana az ODS-ČSSD társulásban. Eddigi elképzeléseik alapján, egy Európát megosztó ügy ugyanennyire problematikus lenne az ODS euro-szkepticismusa, illetve a szociáldemokraták integrációt támogató álláspontja miatt.

A harmadik lehetőség, a kommunista támogatással létrejövő szociáldemokrata kisebbségi kormány az EU kapcsán valószínűleg problémamentes politikát eredményezne, de a jelenlegi amerika-barát külpolitikai irányultságot megfordítaná. Bár a NATO-ból való kilépés elképzelhetetlen, komplikált lenne az USA műveletekhez támogatást találni (főként a NATO keretein kívül). 2003-ban a kormánynak nehéz volt biztosítani a politikai háttérrel a cseh csapatok bevetéséhez a Perzsa-öbölben, annak ellenére, hogy a kereszténydemokraták és más kormánypártok, mint a Szabadság Unió (US-DEU), és az ellenzékben levő ODS is erősen támogatták a részvételt. De a kommunisták által támogatott szociáldemokrata kormány valószínűleg nem is próbálna meg támogatást szerezni. Mint látható, a cseh politikai pártok között az alapvető külpolitikai kérdésekben komoly nézeteltérések vannak. Nyilvánvalóan, a politikusok annál pragmatikusabbak, mint amire programjuk alapján következtethetnénk, de a Cseh Köztársaság külső magatartásában a választások után főként a harmadik kormányzati alternatíva vezetne komoly szakadásokhoz.

ÖSSZEGZÉS

Ugyan ez a tanulmány a cseh külpolitikát vette kritikus vizsgálat alá, ezzel nem állította azt, hogy a fentiekben megvitatott problémák más országok tekintetében ne léteznének. Spanyolország iraki csapatkivonása, a jelenlegi lengyel kormány Európa-politikája, az olasz baloldali kormány hivatalbalépésével várható USA-tól való eltávolodás, vagy egy esetleges konzervatív győzelem után jósolható brit csavar, mind hasonló, külpolitikával kapcsolatos belső politikai megosztottságról árulkodik. De az, hogy a cseh helyzet nem egyedi, nem akadályozhat meg bennünket abban, hogy kritikusan értékeljük a helyzetet.

Főként az európai integrációs elképzelések mentén mélyek a cseh pártok álláspontja közötti eltérések és emiatt a polgári demokraták által megalakítandó kormányban rendkívül bonyolult lenne megegyezésre jutni. A kommunisták által támogatott szociáldemokrata kormány pedig megfordítaná az ország jelentős atlantista irányultságát.

Másodsorban, a cseh politikai pártok programjai nem sok információval szolgálnak arról, hogyan reagálnának az itt megvitatott kihívásokból adódó kérdésekre. Emellett úgy tűnik, a pártok még mindig nem emésztették meg azt a tényt, hogy a Cseh Köztársaság a tagállamok felelősségével tartozik az Európai Unió külpolitikájának kialakításáért. Egyértelmű politikai állásfoglalás hiányában az EU testületekben résztvevő cseh képviselők mások által kialakított terveket kénytelenek elfogadni.

Talán igazságtalanok ezek a kijelentések. A külpolitikai kérdések eddig nem játszottak fontos szerepet a cseh választásokon, bár a pártok javasolataik világos kifejtése nélkül tudatták elképzeléseiket bizonyos ügyekben. A cseh külpolitika egészében véve mindig rugalmasabbnak és feladat-orientáltabbnak bizonyult, mint azt ideológiai megalapozottsága sugallná és ez a tendencia valószínűleg a választások után is folytatódni fog. Mégis, a döntéshozatali folyamatok átláthatóságát és kiszámíthatóságát növelné, ha a pártok külpolitikai programjuk ideológiai megalapozottsága mellett részletesebben állást foglalnának olyan kérdésekben is, melyekkel a Cseh Köztársaság a jövőben szembekerülhet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BALDWIN, RICHARD

Plan B CEPS Policy Brief No. 74). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, June 2005.

BALZACQ, THIERRY – CARRERA, SERGIO

The EU's Fight against International Terrorism. Security Problems, Insecure Solutions (CEPS Policy Brief No. 80). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, July 2005.

BARYSCH, KATINKA

The EU and China (CER Bulletin, Issue 39). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, December 2004/January 2005.

BUREŠ, JAROSLAV

Nová strategie ČR vůči Středomoří a Blízkému Východu (New Strategy of the Czech Republic towards the Mediterranean and the Near East – policy paper). Institute of International Relations, www.iir.cz, November 2004.

EMERSON, MICHAEL

EU-Russia. Four Common Spaces and the Proliferation of the Fuzzy (CEPS Policy Brief No. 71). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, May 2005.

EMERSON, MICHAEL

What Values for Europe? The Ten Commandments (CEPS Policy Brief No. 65). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, February 2005.

EU-25 WATCH No. 2. BERLIN

Institut für Europäische Politik, www.iep-berlin.de/publik/EU25-Watch/index.htm, January 2006.

THE EUROPEAN UNION AND THE FIGHT AGAINST TERRORISM

(Speech by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Co-ordinator). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, 19 January 2006.

GEDMIN, JEFFREY – GRANT, CHARLES – BORDACHEV, TIMOFEI V.

Strategic Implications of the EU Crisis (European Security Forum Working Paper No. 21). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, February 2006.

GRANT, CHARLES

India and the EU: Strategic Partners? (CER Bulletin, Issue 46). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, February/March 2006.

GRANT, CHARLES – LEONARD, MARK

How to Build a Better EU Foreign Policy (CER Bulletin, issue 47). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, April/May 2006.

GRANT, CHARLES – LEONARD, MARK

What New Transatlantic Institutions? (CER Bulletin, issue 41). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, April/May 2005.

HANDL, VLADIMÍR – PICK, OTTO

Česká zahraniční politika 1993 – 2005. Od “návratu do Evropy k evropeizaci (Czech Foreign Policy 1993 – 2005. From “return to Europe” to europeanization – policy paper). Institute of International Relations, www.iir.cz, May 2005.

HEISBOURG, FRANCOIS – CLAWSON, PATRICK – SAZHIN, VLADIMIR

Iran. The Moment of Truth (European Security Forum Working Paper No. 20). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, June 2005.

JISTOTY A PROSPERITA.

Volební program ČSSD (Guaranties and Prosperity. ČSSD Election Programme). www.cssd.cz/soubory/422010/vp%5F29%2E3%2E2006.pdf (Czech Social Democratic Party official webpage), 2006.

KEOHANE, DANIEL

One step forward, two steps back. E!Sharp, November-December 2005, o. 37 – 38.

KONCEPCE ZAHRAIČNÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY NA LÉTA 2003 – 2006

(Czech Republic’s Foreign Policy Concept for 2003 – 2006). www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4191, 3 March 2003.

KRATOCHVÍL, PETR

Česká republika a Rusko: Jak dál po rozšíření EU? (Czech Republic and Russia: What Direction after the EU Enlargement – policy paper). Institute of International Relations, www.iir.cz, May 2005.

KRATOCHVÍL, PETR

National Report Czech Republic. In: Franck, Christian – Pyszna-Nigge, Dorota (eds.): IGC 2003: Positions of 10 Central and Eastern European countries on EU institutional reforms. Analytical Survey in the framework of the CEEC-DEBATE project. Louvain-la-Neuve/Brussels, www.tepsa.be/html/CEECDebate_Survey2004.pdf, o. 10 – 26.

KURPAS, SEBASTIAN

What Could Be Saved from the European Constitution if Ratification Fails? The Problems with a 'Plan B' CEPS Policy Brief No. 70). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, May 2005.

KURPAS, SEBASTIAN – SCHÖNLAU, JUSTUS

Deadlock avoided, but sense of mission lost? The Enlarged EU and its Uncertain Future (CEPS Policy Brief No. 92). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, February 2006.

KUTCHESFAHANI, SARA

Iran's nuclear challenge and European Diplomacy (EPC Issue Paper No. 46). European Policy Centre, www.theepc.be, March 2006.

LEONARD, MARK

A New European Approach to China (CER Bulletin, Issue 47). Centre for European Reform, www.cer.org.uk, April/May 2006.

MODERNÍ VOJSKO PRO 21. STOLETÍ.

Modrá šance pro bezpečí země (Modern Armed Forces for 21 Century. Blue Chance for Security of the Country). www.ods.cz/knihovna/dokument.php?ID=81 (outputs of Civic Democratic Party shadow ministers), 2003.

MONAGHAN, ANDREW – MONTANARO-JANKOWSKI, LUCIA

EU-Russia energy relations: the need for active engagement (EPC Issue Paper No. 45). European Policy Centre, www.theepc.be, March 2006.

NADĚJE PRO ČESKOU REPUBLIKU.

Nevolební program KSČM (Hope for the Czech Republic. Non-Election Programme of KSČM). www.kscm.cz/index.asp?thema=2679&category (official webpage of the Communist Party of Bohemia and Moravia), May 2004.

OBRANA.

Volby 2006 (Defence. 2006 Elections). www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10149&IDCl=15076 (Christian Democratic Union – Czech People's Party election programme), 2006.

ŠEDIVÝ, JIŘÍ

contribution to One year on: lessons from Iraq (Chaillot Paper No. 68). EU Institute for Security Studies, www.iss-eu.org, March 2004.

REALISMUS MÍSTO ILUZÍ.

Modrá šance pro českou diplomacii (Realism instead of Illusions. Blue Chance for Czech Diplomacy). www.ods.cz/knihovna/dokument.php?ID=81 (outputs of Civic Democratic Party shadow ministers), 2004.

A SECURE EUROPE IN A BETTER WORLD.

European Security Strategy. Brussels, 12 December 2003.

SMITH, KEITH C.

Security Implications of Russian Energy Policies (CEPS Policy Brief No. 90). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, January 2006.

SVĚT MÍRU A BEZPEČÍ (PEACEFUL AND SECURE WORLD)

<http://volby.kscm.cz/index.asp?thema=3319&category=24> (election programme of the Communist Party of Bohemia and Moravia), 2006.

TERTRAIS, BRUNO – BROOKES, PETER – VOSKRESSENSKI, ALEXEI D.

The Rise of China with Special References to Arms Supplies (European Security Forum Working Paper No. 19). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, April 2005.

TOWARDS A RENEWED TRANSATLANTIC COMMUNITY

(Ideas Factory Europe – Idea 6). European Policy Centre, www.theepc.be, February 2005.

YOUNGS, RICHARD

Europe and Iraq. From Stand-off to Engagement? (CEPS Working Paper No. 216). Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, December 2004.

ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

Volby 2006 (Foreign Policy. 2006 Elections). www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10149&IDCl=15076 (Christian Democratic Union – Czech People's Party election programme), 2006.

ZÁKLADNÍ (DLOUHODOBÝ) PROGRAM ČSSD

(ČSSD Long-term Programme). www.cssd.cz/soubory/422010/Dlouhodoby%20program%5FI.pdf (Czech Social Democratic Party official webpage), March 2005.

ŽIVOT V JEDNOM SVĚTĚ.

Zahraniční politika zelených (Living in One World. Foreign Policy of the Greens). www.zeleni.cz/110/rubrika/download/ (Party of the Greens election programme), 2006.